

Målnummer:	Ö1447-88	Avdelning:
Domsnummer:	SÖ390-89	
Avgörandedatum:	1989-07-24	
Rubrik:	A avled och efterlämnade som ensam dödsbodelägare och arvinge B. Sedan bouppteckningen efter A registrerats har utmätning för B:s skulder ansetts kunna ske av egendom som tillhört A.	
Lagrum:	18 kap. 1 § ärvdabalken (1958:637)	
Rättsfall:		

REFERAT

För uttagande av statens fordran på A.R. för kvarstående skatt m m, 173 966 kr, utmätte kronofogdemyndigheten i Jönköpings distrikt d 15 juli 1988 dels fastigheten (adress uteslutet här) i Ljungarums socken, Jönköpings kommun, dels ett fritidshus på fastigheten Granbäck 2:5 vid Vätterns strand i Kortebo, dels nyttjanderätten till tomt för fritidshuset enligt arrendeavtal av d 6 mars 1979 mellan M-B.R. och Jönköpings kommun.

Vid utmätningstillfället var (adress uteslutet här) lagfaren på M-B.R., som avlidit d 9 sept 1987 och som ende dödsbodelägare efterlämnat maken A.R..

Dödsboet efter M-B.R. anförde besvär i Göta HovR och yrkade att HovR:n måtte upphäva utmätningarna.

HovR:n (hovrättsråden Paulsson Nordling och Ström samt adj led Nordin, referent) anförde i beslut d 9 sept 1988:

Skäl. Dödsboet har till stöd för sin talan anført bl a: Fastigheten tillhör dödsboet och skall inte utmätas för A.R:s skulder. Fastigheten var M-B.R:s enskilda egendom i äktenskapet och tillfaller hennes efterarvingar vid A.R:s frånfälle. Avtalet om bostadsarrende avseende stugtomt föreligger mellan kommunen och M-B.R.. Arrenderätten och uppförd byggnad tillhör dödsboet. Arrenderätten får för övrigt inte överlåtas och därför inte heller utmätas. Byggnaden är av enklare slag, utan vatten och avlopp och har inget överlåtelsevärde. Den har därför inte tagits upp som tillgång i dödsboet.

Kronofogdemyndigheten har i yttrande anført i huvudsak: A.R. har varit registrerad för det utmätta fritidshuset i fastighetslängden hos lokala skattemyndigheten. Byggnaden har åsatts ett taxeringsvärde på 26 000 kr. A.R. har i självdeklaration för inkomståren 1986 och 1987 upptagit fritidshuset på fastigheten Granbäck 2:5 som en tillgång. Fritidshuset upptas varken i dödsbodeklarationen för inkomståret 1987 eller i upprättad bouppteckning efter M-B.R.. Det åberopade avtalet om bostadsarrende hänvisar i 20 § till att "i övrigt gäller vad i 7, 8 och 10 kap jordabalken eller eljest i lag stadgas om bostadsarrende". Enligt uppgift från Jönköpings kommun föreligger inte något hinder mot att bostadsarrendet överföres på A.R. eller annan vid eventuell exekutiv försäljning. Av bouppteckningen efter M-B.R. framgår att A.R. är ensam dödsbodelägare och att testamente inte föreligger.

HovR:n gör följande bedömning.

Beträffande byggnaden på ofri grund har denna varken i deklARATIONER eller bouppteckning upptagits som M-B.R:s egendom. A.R. har vid

utmätningstillfället ensam haft besittningen till byggnaden. Det har inte visats att den tillhör annan. Utmätningen skall därför stå fast i denna del.

Avtalet om bostadsarrende har träffats mellan M-B.R. och Jönköpings kommun. Som kronofogdemyndigheten anfört kan arrenderätten övergå till annan med vilken jordägaren låter sig nöjas. Hinder mot att utmäta arrenderätten av den anledningen föreligger således inte.

Av bouppteckning efter M-B.R. framgår att A.R. är den ende dödsbodelägaren. Han ärver därför enligt 3 kap 1 § ÄB, i dess lydelse före d 1 jan 1988, all egendom efter M-B.R.. Då bodelning eller arvskifte inte behöver förrättas i ett sådant fall, tillhörde den utmäta egendomen vid utmätningstillfället A.R.. Hinder att utmäta den fasta egendomen och arrenderätten har därför inte förelegat. Besvären kan således inte bifallas.

HovR:ns beslut. HovR:n lämnar besvären utan bifall.

Dödsboet (ombud advokaten S.N.) anförde besvär och yrkade att utmätningarna av fastigheten och arrenderätten måtte upphävas.

Riksskatteverket bestred bifall till besvären.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Trägård, hemställde i betänkande att HD måtte meddela följande beslut: Skäl. HD tar till en början upp frågan, huruvida arrenderätten är av beskaffenhet att kunna utmätas. Dödsboet har i detta hänseende gjort gällande att den inte är överlåtbar och därmed inte heller utmätningsbar. Beträffande förutsättningarna för utmätning anges i 5 kap 5 § UB att egendom som inte får överlåtas inte heller får utmätas. Enligt huvudregeln i 10 kap 7 § 1 st JB får arrendator inte sätta annan i sitt ställe utan jordägarens samtycke. Från denna regel stadgas i 2 st bl a det undantaget, att arrenderätten - om den som här är fallet slutits på viss tid - kan överlåtas till annan med vilken jordägaren skäligen kan nöjas, dock att rätten först skall hembjudas till denne. I 3 st stadgas undantag även från hembudsskyldigheten för bl a det fall att arrenderätten överlåts vid exekutiv försäljning. Bestämmelsen innebär att arrenderätten i och för sig är utmätningsbar.

HD går här efter in på frågan om den utmäta egendomen vid utmätningstillfället kunde utmätas för A.R:s skulder. I målet är upplyst att A.R. är ensam dödsbodelägare och - bortsett från efterarv - ensam arvinge efter M-B.R.. Enligt 18 kap 1 § ÄB har han, eftersom särskild dödsboförvaltning inte har anordnats, att förvalta egendomen under boets utredning. Sedan denna utredning är avslutad har han också att genom arv tillträda egendomen i dödsboet. Av handlingarna i målet framgår bl a följande beträffande boet. Bouppteckningen efter M-B.R. förrättades d 1 mars 1988. Boets skulder enligt bouppteckningen utgjordes förutom av begravningskostnader 7 802 kr 40 öre av banklån meddelat av SE-Banken om 127 199 kr 23 öre med säkerhet i pantbrev i fastigheten samt av tele- och elkostnader om tillhoppa 3 400 kr. Boets tillgångar uppgick sammanlagt till 266 027 kr 22 öre varav 8 527 kr 22 öre utgjordes av bankmedel. Fastigheten upptogs till taxeringsvärdet 210 000 kr. Sedermera har dödsboet till täckande av begravningskostnaderna hos SE-Banken upptagit ytterligare lån om 15 000 kr mot säkerhet i det nämnda pantbrevet.

Enligt svensk rätt betraktas ett dödsbo som en särskild juridisk person vars egendom, så länge skulderna ej betalats och eventuella testamentariska legat ej verkställt, utgör en särskild förmögenhetsmassa som för alla rättsägares räkning omhändershas av den förvaltningsberättigade. Detta gäller vare sig förvaltningen omhändershas av en ensam dödsbodelägare, flera sådana delägare gemensamt eller boutredningsman. När dödsboet utreds och förvaltas av flera delägare gemensamt utmynnar utredningen som regel i ett arvskifte,

ibland föregånget av en bodelning. I dessa fall blir den avslutande rättshandlingen en naturlig och lätt konstaterbar slutpunkt för dödsboets förvaltning, vid vilken tidpunkt dess tidigare egendom kommer att in flyta i dödsbodelägarnas förmögenhetsmassor. När boet förvaltas av boutredningsman utgör avslutandet av dennes uppdrag likaledes en naturlig slutpunkt för dödsboförvaltningen (jfr NJA 1963 s 192). När däremot boet - som här är fallet - förvaltas av en ensam delägare krävs inte något skifte för att denne skall tillträda sitt arv. Enligt uttalanden i förarbetena till ÄB och i den juridiska litteraturen föranleder detta emellertid ej en annan principiell uppfattning av förvaltningen och dödsboets rättsliga ställning än den som annars gäller. När själva avvecklingen skett är läget jämförligt med det som inträder genom skifte mellan flera delägare. Dessförinnan bör även i dessa fall dödsboets egendom anses utgöra en egen förmögenhetsmassa. (NJA II 1933 s 166 och Walin, Kommentar till ärvdabalken II 1984 s 36 f.)

Frågan, i vilken utsträckning en exekutionstitel kan läggas till grund för utmätning hos annan än den, som däri ålagts betalningsskyldighet är inte reglerad i lag. Tydligt är emellertid att en sådan - med undantag som här saknar intresse - inte kan användas mot någon annan än den som enligt handlingen är betalningsförpliktad. (Prop 1980/81:8 s 342 ff, Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning 1987 s 62 och Walin, Kommentar till ärvdabalken 11984 s 163 f.)

Det sagda innebär att utmätning för A.R:s skulder inte kunde ske i egendom, som tillhörde dödsboet efter M-B.R.. En förutsättning för utmätningen var att dödsboets förvaltning kunde anses vara avslutad och egendomen blivit införlivad med A.R:s förmögenhetsmassa. Det får emellertid, med hänsyn till att dödsboet upptagit lån för ändamålet, antas att begravningskostnaderna hade betalats vid utmätningstillfället. Därutöver hade dödsboet såvitt visats endast skulder för smärre löpande kostnader för telefon och elektricitet, vilka måste antas ha varit förfallna sedan länge vid denna tidpunkt, samt en till fastigheten knuten inteckningsskuld. Fastighetens taxeringsvärde översteg skulden. Med hänsyn till dessa omständigheter finner HD att boets ställning vid utmätningstillfället ej var sådan att ytterligare förvaltningsåtgärder varit erforderliga vare sig med hänsyn till boets borgenärer eller eljest som förutsättning för A.R:s övertagande av boets egendom. Boutredningen får därmed anses ha varit avslutad och boets egendom anses införlivad med A.R:s vid utmätningstillfället. Besvären skall därför avslås.

HD:s avgörande. HD lämnar besvären utan bifall.

HD, (JustR:n Vängby, Rydin, Lars K Beckman, referent, Nyström och Lars A Beckman) fattade följande slutliga beslut:

Skäl. Dödsboet har till stöd för sin talan åberopat att fastigheten och arrenderätten inte har överförs från boet till A.R. och att utmätning därför inte kan ske för A.R:s skulder. Dödsboet har vidare åberopat att arrenderätten inte får överlåtas utan jordägarens samtycke och att arrenderätten därför är undantagen från utmätning.

Enligt 5 kap 5 § UB får egendom som inte får överlåtas inte heller utmätas. I fråga om bostadsarrende gäller enligt 10 kap 7 § JB som en huvudregel att arrendatorn inte får sätta annan i sitt ställe utan jordägarens samtycke. Från denna huvudregel görs i paragrafen vissa undantag, vars grundtanke är att arrenderätten får överlåtas till "annan med vilken jordägaren skäligen kan nöjas". Som exempel nämns i paragrafens tredje stycke - förutom familjerättsliga fång - särskilt exekutiv försäljning (se NJA II 1968 s 175 ff och 1972 s 335). Bestämmelsen innebär att arrenderätten i och för sig är utmätningssbar (se NJA 1974 s 345).

M-B.R. avled d 9 sept 1987. Bouppteckning förrättades d 1 mars 1988 och bouppteckningen registrerades vid Jönköpings TR d 6 maj 1988. A.R. var ensam dödsbodelägare och - bortsett från efterarv - ensam arvinge.

En ensam dödsbodelägare har att förvalta den avlidnes egendom under boets utredning. Den avlidnes egendom utgör, så länge gälden inte betalats och testamentariska legat ej verkställt, en särskild förmögenhetsmassa, som för alla rättsägares räkning omhänderhas av den förvaltningsberättigade. Därvid är i främsta rummet att märka det intresse som dödsboets borgenärer har av att delägarens egna borgenärer inte får konkurrera om tillgångarna i boet. Utmätning för delägarens skulder av egendom som tillhört den avlidne kan inte ske förrän efter det att dödsboförvaltningen avslutats eller delägaren dessförinnan tillträtt egendomen.

Vid samförvaltning av ett dödsbo utmynnar förvaltningen regelmässigt i ett arvskifte, ibland föregånget av bodelning. I dessa fall blir skiftet en naturlig slutpunkt för dödsboförvaltningen. När boet förvaltas av boutredningsman utgör avslutandet av dennes uppdrag likaledes en naturlig slutpunkt för dödsboförvaltningen (jfr NJA 1963 s 192). När däremot boet - som här är fallet - förvaltas av en ensam delägare krävs inte något skifte för att denne skall tillträda sitt arv. (Se till det föregående NJA II 1933 s 165 ff och 360 samt Walin, Kommentar till ärvdabalken II, 2 uppl 1984, s 36 f och 164.)

Vid ensamförvaltning bör dödsboförvaltningen normalt anses avslutad när bouppteckningen registreras. Denna tidpunkt har också - med vissa här inte aktuella undantag - valts som utgångspunkt för ensam dödsbodelägares skyldighet att söka lagfart (se 20 kap 2 § 2 st 3 JB).

I det aktuella fallet har inte framkommit någon omständighet som utgör anledning att frångå den angivna tidpunkten för avslutande av dödsboförvaltningen. A.R. skall alltså anses ha tillträtt egendomen när bouppteckningen registrerades d 6 maj 1988. Utmätningarna ägde rum först d 15 juli 1988.

På grund av det anförda skall besvären lämnas utan bifall.

HD:s avgörande. HD lämnar besvären utan bifall.

Sökord: Utmätning; Arv; Bouppteckning; Boutredning; Dödsbodelägare

Litteratur:
